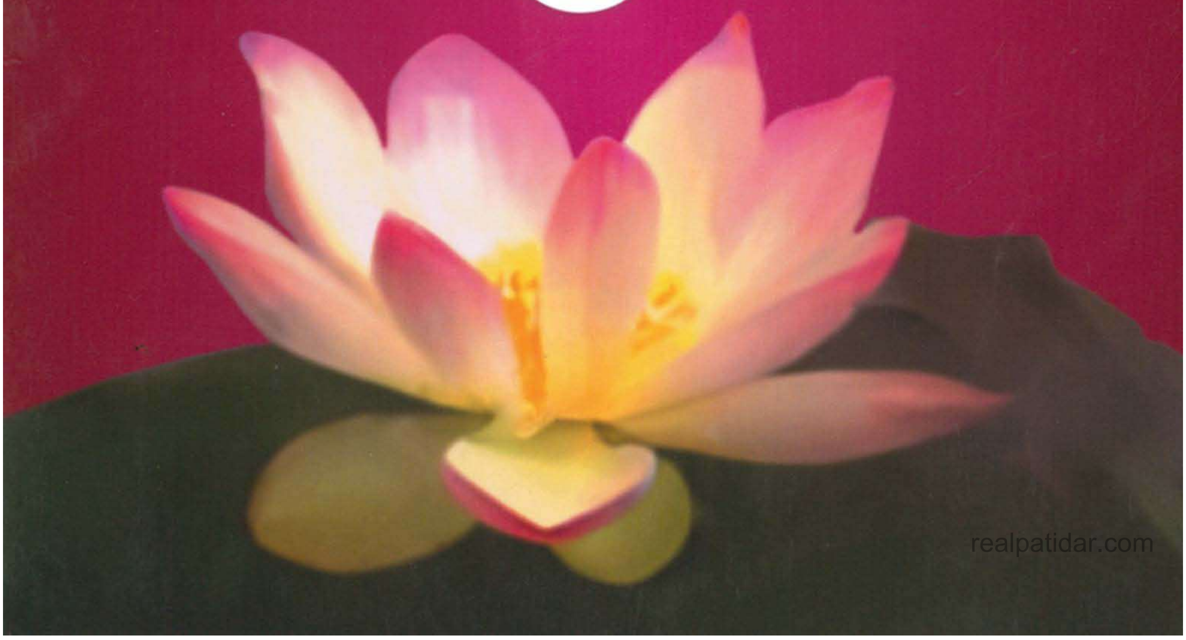
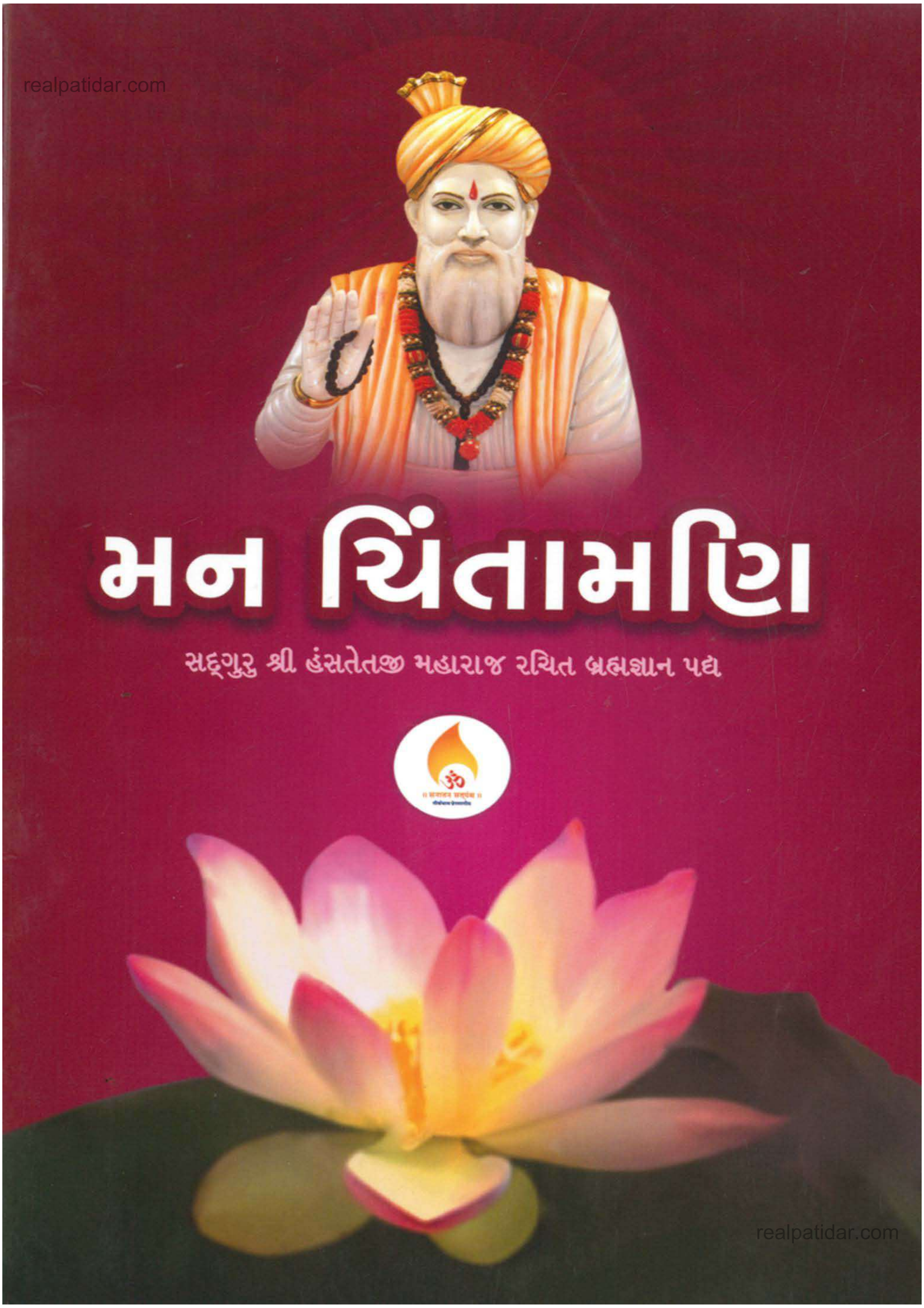
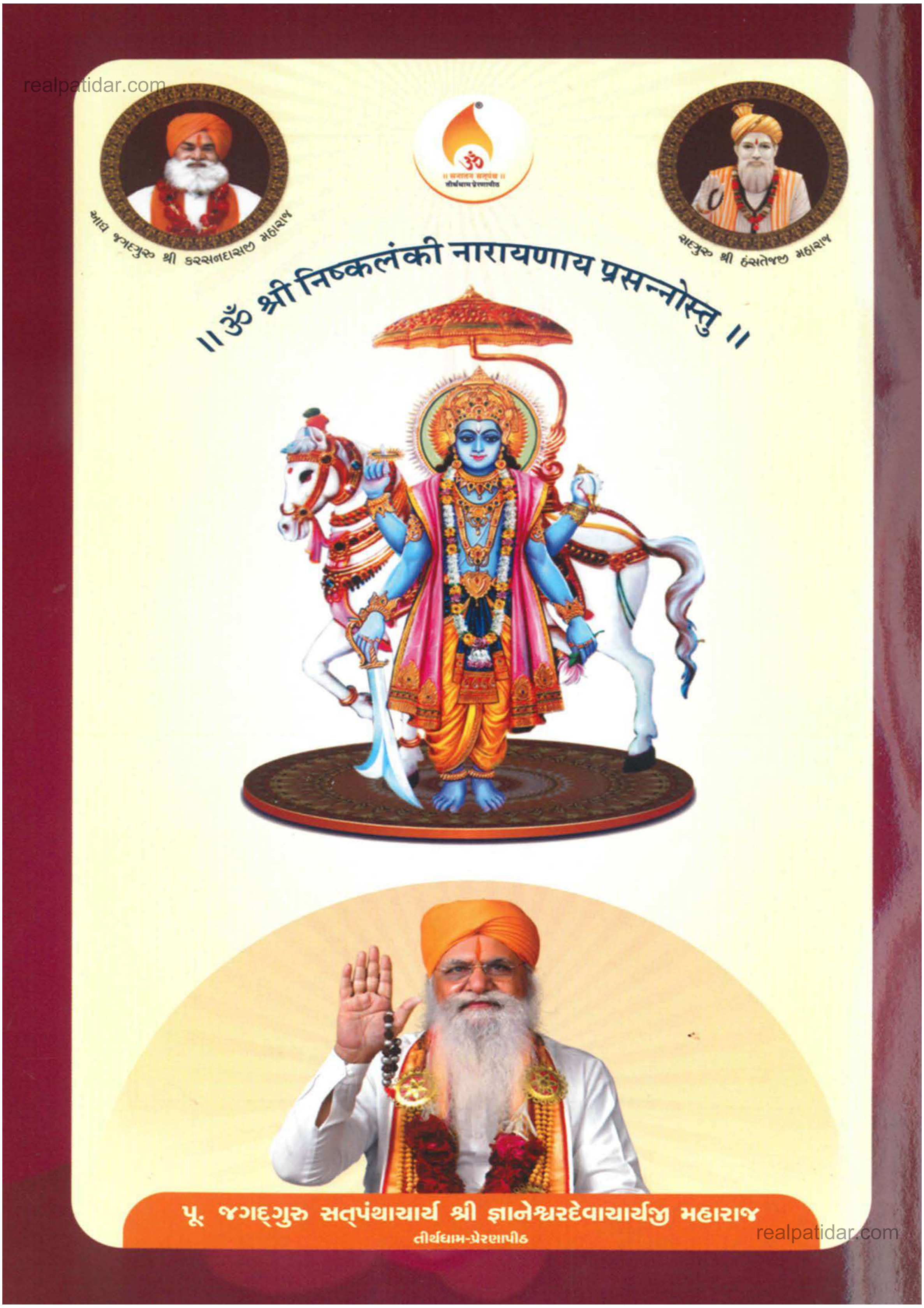

મન ચિંતામણિ

સદ્‌ગુરુ શ્રી હંસતેતજી મહારાજ રચિત બ્રહ્મજ્ઞાન પદ્ય

realpatidar.com
મન ચિંતામણિ
સદ્ગુરુ શ્રી હંસતેતજી મહારાજ રચિત બ્રહ્મજ્ઞાન પદ
realpatidar.com

realpatidar.com
આદ્ય જગદ્ગુરુ શ્રી કરસનદાસજી મહારાજ
સદ્ગુરુ શ્રી હંસતેજજી મહારાજ
॥ ॐ श्री निष्कलंकी नारायणाय प्रसन्नोस्तु ॥
પૂ. જગદ્ગુરુ સત્પંથાચાર્ય શ્રી જ્ઞાનેશ્વરદેવાચાર્યજી મહારાજ
તીર્થધામ-પ્રેરણાપીઠ
realpatidar.com

ॐ

સદ્‌ગુરુ શ્રી હંસતેજજી મહારાજ રચિત

"મન ચિંતામણિ"

(સદ્‌ગુરુ ઉપદેશ)

: પ્રકાશક :

સત્પંથ પ્રકાશન સમિતિ

સત્પંથ તીર્થધામ-પ્રેરણાપીઠ

તા. દસક્રોઈ, જિ. અમદાવાદ - ૩૮૨૪૨૫

પ્રકાશક : સત્પંથ પ્રકાશન સમિતિ,
સત્પંથ તીર્થધામ-પ્રેરણાપીઠ
તા. દસક્રોઈ, જી. અમદાવાદ-૩૮૨૪૨૫

મન ચિંતામણિ (સદ્‌ગુરુ ઉપદેશ)

પ્રથમ આવૃત્તિ : સંવત ૨૦૬૦	પ્રત : ૧૦૦૦
બીજી આવૃત્તિ : સંવત ૨૦૬૮, જૂન - ૨૦૧૨	પ્રત : ૧૦૦૦
ત્રીજી આવૃત્તિ : સંવત ૨૦૭૪, નવેમ્બર - ૨૦૧૭	પ્રત : ૫૦૦
ચોથી આવૃત્તિ : સંવત ૨૦૭૯, ઓક્ટોબર-૨૦૨૩	પ્રત : ૫૦૦

મૂલ્ય :

મુદ્રક : મયુર પ્રિન્ટીંગ પ્રેસ, બારેજા.

પ્રસ્તાવના

સદ્‌ગુરુ શ્રી હંસતેજજી મહારાજ રચિત ''મન ચિંતામણિ'' પુસ્તિકામાં મનના લક્ષણો ઓળખીને ભક્તિ કરવાનું સમજાવેલું છે. મનનું લક્ષણ બીજાને માન આપવાનું છે. તેથી પોતે માન રહિત થઈ જાય છે અને સર્વ સૃષ્ટિ સાથે સમદૃષ્ટિનો ભાવ જાગે છે. સમદૃષ્ટિનો ભાગ પ્રગટે ત્યાંથી બ્રહ્મજ્ઞાનની શરૂઆત થાય છે, જીવન મુક્તિનું દ્વાર ખૂલી જાય છે. દરેક શાસ્ત્રમાં ચૈતન્ય પુરુષને ઉત્તમ દેવ ગણાવે છે, તેથી ''મન ચિંતામણિ''માં સર્વમાં એક સરખો આત્મા રહેલો હોઈ સર્વને વંદન કરવાનું બતાવે છે. જેને ભક્તિ માર્ગ ઉપર પૂરી નિષ્ઠાથી ચાલવું હોય તેમણે ભીતરના ભેદ ઉકેલવાનું જ્ઞાન મેળવવું જોઈએ. વિવેક મન સઘળા સદ્‌ગુણોને પામીને અંતે ભક્તને હરિના ધ્યાનમાં લીન કરાવે છે.

આ ''મન ચિંતામણિ'' જ્ઞાનનો એવો ભંડાર છે, જેની દરેક પંક્તિમાં જ્ઞાનની ગંગા વહે છે. આ પુસ્તિકાને એક ચિત્તે વાંચતાં કે શ્રવણ કરતાં સંસાર ભાવમાંથી મુક્ત થઈ જાણે બ્રહ્મસાગરમાં ડૂબકી મારતા હોઈએ તેવો અનેરો આનંદ થાય છે. મન ચિંતામણિનું શ્રવણ કરતાં કરતાં ભગવત્ ગીતાના અઢાર અધ્યાયનું જ્ઞાન પામ્યાનો સંતોષ થાય છે. સુખ કે દુઃખના સર્વ સંજોગોમાં ભક્તિ માર્ગમાં અચળ રહેવાનું આ ઉત્તમ જ્ઞાન છે.

ધર્મની સાચી ભાવના, ગુરુ અને સદ્‌ગુરુનું મહત્ત્વ, ચંચળ મનને સ્થિર કરવાના ઉપાય, હરિ સ્મરણ, સંત સમાગમ, સેવાભાવ, ભજન, ધૂન, નવધા ભક્તિના પ્રકાર, સર્વ ધર્મ સમભાવનું મહત્ત્વ સમજાવ્યું છે. તેમજ સંતનાં લક્ષણ, તત્ત્વજ્ઞાન, આત્મજ્ઞાન, બ્રહ્મજ્ઞાન પ્રાપ્ત કરવાની સમજ આપી છે.

ભારત દેશ ધર્મ પરાયણ દેશ છે, જેમાં અનેક ધર્મનો સમાવેશ થાય છે. તેમાં સત્‌પંથ સનાતન ધર્મ વૈદિક ધર્મ છે. જે અનાદિ કાળથી ચાલતો આવ્યો છે. સત્‌યુગ, ત્રેતાયુગ, દ્વાપરયુગમાં સત્‌પંથ ધર્મ હતો અને વર્તમાન સમય કલિયુગમાં પણ આ જ સત્‌પંથ ધર્મ છે. તે સૃષ્ટિની ઉત્પત્તિથી અને લય સુધી અવિચળ રહેશે.

''મન ચિંતામણિ'' પુસ્તકના પથદર્શક સદ્‌ગુરુશ્રી હંસતેજજી મહારાજ એક મહાન જ્ઞાની દિવ્ય સંત હતા. આ જ્ઞાની અને યોગી મહાપુરુષે વેદના આધારે એક ''મૂળબંધ'' નામનો હસ્ત લિખિત મહાગ્રંથ માનવ કલ્યાણ અર્થે અણમોલ ભેટ સ્વરૂપે જગત સમક્ષ પ્રગટ કર્યો છે. તે મૂળબંધના આધારે સત્‌પંથ પ્રકાશન સમિતિ દ્વારા કેટલાંક પુસ્તકોનું પ્રકાશન ક્રમશઃ થઈ રહ્યું છે.

સદ્‌ગુરુએ તેમનો જે દિવ્ય ઉપદેશ જગત સમક્ષ પ્રગટ કર્યો છે. તે સદ્‌ગુરુના મૂળ સાહિત્યમાંથી ''મન ચિંતામણિ'' નો ભાગ પ્રગટ કરવાનો નમ્ર પ્રયત્ન કર્યો છે. જેનો ભાવિક વાચક વર્ગ સહર્ષ સ્વીકાર કરશે.

-સંપાદકશ્રી

સદ્‌ગુરુ શ્રી હંસતેજજી મહારાજનો જ્ઞાનોપદેશ

"મન ચિંતામણિ"

સદ્‌ગુરુ સાહેબને કરું રે પ્રણામ,
સમરું એક નિરંતર નામ... (૧)
સાહેબ સમરી નિત્ય જ્ઞાને મલીયે,
સઘળા મનના કુલક્ષણ ટળીયે... (૨)
ગુરુ વચન તે સ્થિર થઈ સુણીયે,
સદ્‌ગુરુ બોધ તે પ્રેમે ભણીયે... (૩)
ચંચલ મન તો થર થાયે,
ઋષિવર કરવો સ્મરણ ઉપાયે... (૪)
કુમન, કુભાવ, કુબુદ્ધિ પરહરિએ,
સાહેબ નામ લેતાં નિશ્ચયે તરીયે... (૫)
તું હી સાચા સાહેબ હો...
શ્રી હરિ હરિ જેને કીયા,
લીયા નર નારાયણ નામ રે,
મન ચિંતામણિ શું સ્નેહ જેને કીયા,
તે મળીયા અમર ઠામ. (૧)

સઘળી વાતથી વાત જ સાર,
મન શુદ્ધ પામે સકળ ભવ પાર... (૧)

કારણ સઘળું મન જ તણું,
મુનિવર એથી શું કહીએ ઘણું... (૨)

કાયા ક્લેશ ન કરશો જન,
થર કરી રાખો તમે ચંચલ મન... (૩)

બ્રહ્મ જ્ઞાને મન થર થાયે,
મુનિવર બીજો કોઈ નથી ઉપાયે... (૪)

કાયા કાશી મન છે શ્રી ગંગા,
ગોર નર ચરણે જો લાગે રંગા... (૫)

તું હી સાચા સાહેબ હો...
રંગ રંગાવો દિલમાં,
કાએ ફરો વનવાસ ?
ઘટમાં તીર્થ શોધીએ,
તો પિયુજી તેરે પાસ... (૨)

ઘટમાં તીર્થ ને ઘટમાં વન,
નિર્મળ હોવે જો આપણું મન... (૧)

જ્યાં લગી મન શું ફરતા ફરીયે,
તીરથ વનમાં અર્થ નવ સરીયે... (૨)

કારણ સઘળું મનનું જાણ,
મુનિવર અજાણી શું બોલો વાણ ? (૩)

શોધો શાસ્ત્ર ને વેદ પુરાણ,
પૂછો સદ્‌ગુરુ પંડિત સુજાણ... (૪)

સદ્‌ગુરુ શાસ્ત્ર જો રાખો ઉથાપ,
મન થર થાયે નહિ, શોક સંતાપ... (૫)

તું હી સાચા સાહેબ હો...
મન થર કરો મુનિવરો,
થર વિના દુઃખ અપાર,
કારણ સઘળું મન તણું,
સદ્‌ગુરુ કહે રે પોકાર. (૩)

વળી વળી કીજે એહી જતન,
જેથી નિર્મળ થાય આપણું મન... (૧)

ઈશ્વર સમરો તજો અભિમાન,
સદ્‌ગુરુ ચરણે કીજે ભક્તિ જ્ઞાન... (૨)

ગુરુ જ્ઞાને સત્ સંગત કરીએ,
માયા મોહ અજ્ઞાન પરહરીએ... (૩)

જ્ઞાન વચન હ્રદયમાં ધરીએ,
સ્મરણ એક નિરંજનનું કરીએ... (૪)

એ સદ્‌ભક્તિએ બ્રહ્મ જ્ઞાન,
જો સઘળે કીજે દ્દષ્ટિ સમાન... (૫)

તું હી સાચા સાહેબ હો...
ઘટ ઘટ હરિ વસી રહ્યો,
તમે જોઈ લેજો જાણ,
દેહ થકી અળગો ન ટળે,
એમ... સદ્‌ગુરુ કહે જ્ઞાન. (૪)

એવે અનુભવે હરિ સમરીએ,
સદ્‌ગુરુ ચરણે કુબુદ્ધિ પરહરીએ... (૧)

Іખાલિકમાં ખલક ખલકમાં *ખાલિક,
એ બુદ્ધિ રાખો મુનિવર સમજી... (૨)

સઘળે પૂરણ ઈશ્વર પ્રકાશ,
પ્રગટ ના ભાસે વણ વિશ્વાસ... (૩)

વણ વિશ્વાસે વસુ અફળે,
અકળ સ્વરૂપીને કોઈ ન કળે... (૪)

વિષય વિવાદમાં સર્વે મોહ્યા,
મુનિવર અમર પીછાણે વીરલા કોએ...(૫)

તું હી સાચા સાહેબ હો...
સદ્‌ગુરુ વચન ઘટમાં ગ્રહો,
તો કારજ સર્વે હોય,
મન નિજ મને પલમાં લહો,
અમર પીછાણો સોયે. (૫)

Іખાલિક = પરમાત્મા,સર્જનહાર

અમર પીછાણો તો મનને ગાળો,
કલ્પિત વસ્તુ જ્ઞાને વારો... (૧)

આદ ઉનાદનો જાણો મર્મ,
તો એક સદંતર ભાસે બ્રહ્મ... (૨)

સર્વ સંગતથી એ છે સાર,
બાહેર ભીતર જાણો બ્રહ્મ વિચાર... (૩)

શુદ્ધ વિચારથી હું તું ટળીએ,
મુનિવર અંતરે હરિમાં ભળીએ... (૪)

સદ્‌ગુરુ જ્ઞાન વેદે એમ કહ્યા,
એ મન *નિરાલંબ એક મન રહ્યા... (૫)

તું હી સાચા સાહેબ હો...
જો મન વશ ન રહે આપણું,
તો કેમ ઓળખીએ આતમરામ,
મન થર થાએ નિજ મને,
તો ઓળખીએ પૂરણ બ્રહ્મ. (૬)

---

*નિરાલંબ = બ્રહ્મ, પરમાત્મા, આત્મા અને મનનું એકપણું, શૂન્યવાદી.

માયા બ્રહ્મ તે એકે જ જોયે,
વર્તમાને ઓળખાયે સોયે... (૧)

માયા સંગે મન કલ્પિત ફરીએ,
બ્રહ્મ જ્ઞાને સકળ પરહરીએ... (૨)

આપ વિચારી તમે જો જો જન,
મુનિવર ઓળખો તમે એણે મન... (૩)

મનના ધર્મ તે ઓળખીને તજીએ,
નર નારાયણ નિરંતર ભજીએ... (૪)

જહાં સ્મરણ ત્યાં નર નારાયણ જાણ,
મન શુદ્ધ પામે તો હોય ઓળખાણ... (૫)

તું હી સાચા સાહેબ હો...
મન શુદ્ધ કરો હે મુનિવરો,
તમે ના કરો પરાઈ વાત,
મનનું કુલક્ષણ એ જ છે,
જે કરે અરી પરી વાત. (૭)

શુદ્ધ મનનું લક્ષણ એહ,
કેની નિંદા ન કરે તેહ... (૧)

સઘળે દેખે એક જ શ્રી હરિ,
જેને અંતર બ્રહ્મ જ્ઞાન... (૨)

અનેક ભક્તિ સાધન જો કરીએ,
બ્રહ્મ જ્ઞાન વિના અર્થ ન સરીએ... (૩)

બ્રહ્મ જ્ઞાની ઉપાધિ ના દેખે,
સર્જનહાર વિના અવર ના પેખે... (૪)

અનેક રૂપ નામ ગુણ ને કરમ,
દર્શન દેખો સબ ઘટ બ્રહ્મ... (૫)

તું હી સાચા સાહેબ હો...
સબ ઘટ બ્રહ્મ નીરખીએ,
તો આવરણ સર્વે જાયે,
અવર ધ્યાન સર્વે પરહરો,
ત્યાં રાખો સુરત લગાએ. (૮)

અવર ઉપાધિ સર્વે પરહરીએ,
મુનિવર અમર દૃષ્ટિ કરીએ... (૧)

અમર દૃષ્ટિએ અર્થ જો સરીએ,
તો સંસાર સાગર સુખે તરીએ... (૨)

અમર દૃષ્ટિ રહે તદાકાર,
મુનિવર અમર તે જાણો નિરધાર... (૩)

મુનિવર સાવધાન થઈને રહીએ,
અમર દૃષ્ટિ હૃદયમાં ધરીએ... (૪)

અમર દૃષ્ટિએ અમર નિરખીએ,
અજર અમર મન જોઈ હરખીએ... (૫)

તું હી સાચા સાહેબ હો...
અમર અલખ અવતાર છે,
આદ્ય વિષ્ણુ પરમાણ,
હરિ અંશે વિષ્ણુ જે પ્રગટીયા,
સોહી આદ્ય વિષ્ણુ પિછાણ. (૯)

—

હરિને જોતાં મન થાય પ્રસન્ન,
અરુ પરુ કાંઈ નવ ધાવે મન... (૧)

હરિ ચરણે મન નિર્મળ હોએ,
મુનિવર હરિને નિરંતર જોએ... (૨)

મનસા વાચા કાયા સહી,
મુનિવર રાખો હૃદયમાં ગ્રહી... (૩)

શ્રી હરિને મિલાવે જેહ,
મુનિવર અમર સત્ય ભાખે તેહ... (૪)

સર્વ પ્રકારે મન દૃઢ કરીએ,
સ્મરણ એક હરિ ચિત્તે ધરીએ... (૫)

તું હી સાચા સાહેબ હો...
હરિ સ્મરણ કીજીએ,
સદ્‌ગુરુ તણો લીજે ભેદ,
આદ્ય વિષ્ણુ નારાયણ સત્ય છે,
એમ બોલે ચારે વેદ. (૧૦)

વેદ તણું જો કહ્યું કરીએ,
તો અહોનિશ નામ શ્રી હરિનું સમરીએ...(૧)

અવર ઉપાધે અર્થ નવ સરીએ,
શ્રી હરિ હરિ કહેતાં નિશ્ચયે તરીએ... (૨)

પ્રેમ પ્રીતે જપો અવિનાશ,
મુનિવર અવરની તજો આશ... (૩)

ફળને અર્થે ભજીએ સારંગ પ્રાણ,
તે તો દુકાનદારી પૂરણ જાણ... (૪)

ફળ તજી સાહેબનું સ્મરણ કરીએ,
કેવલ ભક્તિ જ્ઞાન હૃદયમાં ધરીએ...(૫)

તું હી સાચા સાહેબ હો...
શ્રી હરિને વહાલા બહુ કરો,
છોડો અવરની આશ,
સર્વે આશા પરહરો,
તો શ્રી હરિ તેરે પાસ. (૧૧)

—

વિષય વાસના પરહરીએ જાણ,
તેને સાહેબ વહાલા પ્રમાણ... (૧)

જેનું મન શ્રી હરિ ચરણે રમે,
તેને અતિશય અન્ન નવ ગમે, (૨)

જેણે એક સાહેબ વહાલા કરીયા,
તેણે રિદ્ધિ સિદ્ધિ ભોગ પરહરીયા... (૩)

હરિ ને હરિજન વહાલા સહી,
એ સત્ય વાણી શ્રી મુખે કહી... (૪)

શ્રી મુખ વાણી કહ્યું વચન,
સાંભળો મુનિવરો એક મન... (૫)

તું હી સાચા સાહેબ હો...
શ્રી મુખ વાણી ઓચરે,
મુજને વહાલા હરિજન,
વિશ્વંભરનાં વચન પર,
સર્વે ધરજો એક ચિત્ત. (૧૨)

મુજને વહાલા મુનિવર જન,
જેને કહીએ નિશ્ચલ મન... (૧)

તે હરિજનની હું સેવા કરું,
તેઓનાં વચન તે મસ્તકે ધરું... (૨)

હું તે હરિજન હરિજન તે હું જાણ,
એમ કહે શ્રી નારાયણ વાણ... (૩)

હરિ હરિજન વચ્ચે અંતર નહિ,
રૂપ બે પણ ઘટ એક જ સહી... (૪)

હરિજન હરિજન નિશ્ચયે કરું,
હરિ હરિજનને ક્ષણ ન વિસરું... (૫)

તું હી સાચા સાહેબ હો...
હરિ ને હરિજન એક છે,
તે દોએ ન દેખો જાણ,
જેમ અંશ કાયામાં જાણીએ,
એમ શ્રી મુખ કહે વાણ રે. (૧૩)

હરિ હરિજન સદા એક જ જાણ,
મુનિવર અંતરમાં નિશ્ચે આણ... (૧)

હરિથી હરિજન મોટા સહી,
હરિ ત્રિગુણ હરિજન ત્રિગુણ નહિ...(૨)

હરિજન ને એક હરિ ચિતવન,
એ અવર કોઈ ન ઈચ્છે મન... (૩)

હરિજન પૂજતાં વિષ્ણુ પૂજાએ,
પૂજક પૂજે હરિ તૃપ્ત થાયે... (૪)

સાહેબ સઘળે એમ વેદ જ વદે,
પ્રગટ છે હરિ હરિજનને હ્રદયે... (૫)

તું હી સાચા સાહેબ હો...
પ્રગટ હ્રદય હરિજન ને,
જેણે તજ્યા વિષય વિવાદ,
અમર ખેલ અતોલ ગણ,
તેનો કોઈ ન લેવે પાર. (૧૪)

ક્ષાર ધરતીએ ઉદક જોયે,
તેણે જળે કોઈ અર્થ ન હોએ... (૧)

પ્રાગટ્ય હોએ ત્યાં કારજ થાએ,
હરિ પ્રગટ જ્યાં હરિ ગુણ ગાયે... (૨)

જેને લક્ષણ હોએ ત્રીસ,
એ હરિજન ને પ્રગટ જગદીશ... (૩)

હરિજન લક્ષણ હ્દયમાં ગ્રહો,
મુનિવર અંતરમાં સમજી રહો... (૪)

સંતનાં લક્ષણ કહીએ જેહ,
એક મને મુનિવર સુણીએ તેહ... (૫)

તું હી સાચા સાહેબ હો...
એક મન થઈને સાંભળો,
સાવધાને થાય મોક્ષ રે,
જેમ તેમ કરીને આદરો,
લક્ષણ કેરી જુગતિ રે. (૧૫)

જેમ તેમ કરી આદરીયે વાત,
તો બ્રહ્મ જ્ઞાન પામીએ સાક્ષાત્... (૧)

દયા હૃદયમાં કુબુદ્ધિ પરહરીએ,
હરિજન ક્ષમા સદા મન ધરીએ... (૨)

સત્ય વચન બોલે સાચા સંત,
જેને અંતરમાં વહાલા ભગવંત... (૩)

હરિજન હરિ ચરણે મન માંડે,
અવર કુમાર્ગ મેલી છાંડે... (૪)

હર્ષ શોક ન કરે સદાએ,
પર ઉપકારે હર્ષ શું ધાએ... (૫)

તું હી સાચા સાહેબ હો...
પર ઉપકારી પરમાર્થી,
હરિજન તેનું નામ રે,
કામ ક્રોધ વ્યાપે નહિ,
નિર્મલ બુદ્ધિ તમામ રે. (૧૬)

કામ કેમે હણાય નહિ,
ધીર વીર તે જાણો સહી... (૧)

ઇંદ્રિય સર્વ પવિત્ર કરીએ,
નિર્દોષ સંત હોઈ ચહુદિશ ફરીએ... (૨)

કોમળ સ્વભાવ સંતોષ નિત્ય ગ્રહીએ,
જાહેર *બાતિન પવિત્ર કરીએ... (૩)

સાચા હરિજન, એક ચિત્તે હોઈ,
વિષય વિકાર ના દીશે કોઈ... (૪)

હૈયે ન ઉપજે કદ્દુ અહં પ્રમાણ,
ભક્તિ જ્ઞાન તેણે કરી જાણ... (૫)

તું હી સાચા સાહેબ હો...
સત્ય કરી જાણો તે હરિજન,
જેનો એક હરિની ઓથ રે,
આહાર વ્યવહારને વળગી રહ્યો,
તેની ભક્તિ થોથ રે. (૧૭)

*બાતિન = રહસ્ય, આંતરિક, ભાવાર્થ, અલૌકિક, દિવ્ય.

જુગતે આહાર ને જુગતે વ્યવહાર,
મુનિવર અંતરમાં વસ્તુ વિચાર... (૧)

શીલ સ્વભાવ હરિજન મન ધરીએ,
સ્થિર સ્થિરતાને સદા અનુસરીએ... (૨)

સદ્‌ગુરુ સાહેબને શરણે રહીએ,
ગુરુવર ભક્તિ તે તેની કરીએ... (૩)

મન નિર્મળ તે મુનિવર જાણ,
બાહેર ભીતર સારંગ પ્રાણ... (૪)

અમર અલખમાં રહે સાવધાન,
આઠ મદનું જેને નહિ માન... (૫)

તું હી સાચા સાહેબ હો...
આઠ મદ અભિમાનના,
એને પર હરિજન નિર્ધાર રે,
તે ધીર વીર સાચા સદા,
તેના અનુભવનો નહિ પાર રે. (૧૮)

જેના અનુભવનો નહિ પાર,
ગુણ ગંભીર તે હરિજન સાર... (૧)

ધરતી જેવા ગુણ હૃદયમાં ધરીએ,
ખીર ગ્રહી નીર પરહરીએ... (૨)

સત્ય સોહી જો હંસ વૃત્તિ ધરીએ,
સાર ગ્રહીને ક્ષાર પરહરીએ... (૩)

સદ્‌ગુરુ સાહેબ તે ખીર જાણો,
વણસે વિશ્વ તે નીર પ્રમાણો... (૪)

હરિજન નિત્ય હરિનાં કરે વખાણ,
હરિ ચરણે હરિજન નિર્વાણ... (૫)

તું હી સાચા સાહેબ હો...
ષટ્ ગુણ જીતે તે હરિજન,
માન રહીત મહા હરિજન કહીએ રે,
તે વૈરાગી વિશ્વાસી ખરા,
તે હરિજન હરિના ચિત્ત રે. (૧૯)

ષટ્ ગુણ જીતે તે હરિજન પ્રમાણ,
માન રહિત તે ઉત્તમ જાણ... (૧)

સર્વ સૃષ્ટિ ને દે અતિ માન,
આપ વિશે નાહી અભિમાન... (૨)

કલ્પ વૃક્ષની પેરે સમર્થ,
ઉત્તમ હરિજન ટાળે અનર્થ... (૩)

મિત્ર ભાવ સઘળે છે જેને,
દયા હૃદયમાં કહીએ તેને... (૪)

હરિજન સમું સતિયા નહીં કોઈ,
મહાપદ પદવી નિરંતર જોઈ... (૫)

તું હી સાચા સાહેબ હો...
મહા પદવી હરિજન ને,
જે જીવતાં મૃતક હોયે રે,
અનંત લોચન ઉઘડીયાં,
તે સબ ઘટ દર્શન જોયે રે. (૨૦)

હરિ પ્રગટ હરિજનને હ્રદયે,
સદ્દગુરુ શાસ્ત્ર એમ વાણી વદે... (૧)

હરિ તે હરિજન, હરિજન તે હરિ,
તે શુદ્ધ રાખો હ્રદયમાં ધરી... (૨)

શ્રી મુખ વચન બોલે જોએ,
મુનિવર અંતરમાં પ્રગટ હોએ... (૩)

આદ્ય સદ્દગુરુ સત્યને સેવે જેહ,
સુખે પ્રેમ પદ પામે તેહ... (૪)

કાયા-ક્લેશ સાધન વર્ણ કર્મ,
સત્ય સંગતે મલીયે પરિબ્રહ્મ... (૫)

તું હી સાચા સાહેબ હો...
પરિબ્રહ્મ નારાયણ તો મલે,
જો ગુરુ ભેદ પિછાણ રે,
તે મર્મ હરિજનને હ્રદયે,
તે હરિજન મહિમા જાણ રે. (૨૧)

સત્ય સંગતને મહિમા ઘણો,
પાર ના પામે કોઈ તે તણો... (૧)

એક મને સેવો તો હરિ પિછાણો,
સત્ય સંગતે તમે સાધન જાણો... (૨)

સત્ય સંગતે થાયે બ્રહ્મ જ્ઞાન,
બ્રહ્મ જ્ઞાને થાયે દૃષ્ટિ સમાન... (૩)

દૃષ્ટિ સમાને સઘળે શ્રી હરિ જોએ,
મુનિવર અમર જીવન મુક્તિ સોએ... (૪)

સાવધાન થાઓ રે ઋષિજન,
ઈશ્વર સ્મરણનું કરો જતન... (૫)

તું હી સાચા સાહેબ હો...
હરિ સ્મરણ કરો હરિજનો,
સાધન કરો તન મન રે,
પૂંજી છે પરિબ્રહ્મની,
મનુષ્ય જન્મ રતન રે. (૨૨)

મનુષ્ય જન્મ મુક્તિનું દ્વાર,
તે નહિ પામો તમે વારંવાર... (૧)

જે ક્ષણ જાયે તે આવે નહિ,
ઈશ્વર સ્મરણ તમે સાધો સહી... (૨)

શ્રી મુખ સાહેબે કહ્યું તે કહું,
કાયર મુનિવરે કાંએ નવ લહ્યું... (૩)

પંથ માંહે બહુ મત છે ઘણા,
માર્ગ રોક્યા છે ભક્તિ તણા... (૪)

તેને જોઈ રાખો થર ચિત્ત,
નિરંજન નારાયણ શું રાખો ચિત્ત... (૫)

તું હી સાચા સાહેબ હો...
એક અદ્વિતીય ચિત્ત રાખીએ,
અને ગ્રહીએ ભક્તિ ભગવંત રે,
અરુ પરુ નવ જોઈએ,
તો ચોખ્ખા હોવે ચિત્ત રે. (૨૩)

સત્ય હરિજન ગુણ જ્ઞાની જાણ,
જે નર જપે એક પુરુષ પુરાણ... (૧)

ભક્તિ પાંખે સાધન તેહ શું ?
ગ્રંથ પાંખે જેમ ભોજન કર્યે શું ? (૨)

હરિ ચરણ જેણે હ્રદયમાં ધરીયાં,
તે હરિજને સાધન સર્વે કરીયાં... (૩)

હરિ હોય ત્યાં સર્વે થાયે,
બીજો નથી કોઈ અવર ઉપાયે... (૪)

હરિ સ્મરણે સકલ શુદ્ધ થાયે,
મોક્ષ ગતિ તે ત્યારે પમાયે... (૫)

તું હી સાચા સાહેબ હો...
ત્યારે મોક્ષ પામે સહી,
સમરે સારંગપ્રાણ રે,
વળી વળી સમરો તેહને,
શુદ્ધ ચિત્તે પ્રમાણ રે. (૨૪)

વળી વળી એવે અવસરે જો મળીએ,
હરિ સમરતાં સર્વે દુઃખ ટળીએ... (૧)

હરિ સ્મરણ તણો એ છે નેમ,
સદ્‌ગુરુ સાથે નિરંતર પ્રેમ... (૨)

સર્વે સ્મરણ હરિનું કરીએ,
નિંદા જૂઠ મનથી પરહરીએ... (૩)

મન વચન કર્મ કરી,
સઘળે જાણે એક જ શ્રી હરિ... (૪)

સર્વ સૃષ્ટિ શું સરખી પ્રીત,
મુનિવર અમરની સ્મરણ રીત... (૫)

તું હી સાચા સાહેબ હો...
એ જ રીત સ્મરણ તણી,
નિર્મલ ભક્તિ પ્રમાણ રે,
અખંડ ધ્યાને આરાધીયે,
તે અનંત ભક્તિ જાણ રે. (૨૫)

અનન્ય ભક્તિ તેનું નામ,
હરિ વિના નહિ ઠાલો ઠામ... (૧)

સઘળે જાણો આતમ રામ,
મુનિવર અમર તે તત્ત્વ જ્ઞાન... (૨)

સબ ઘટ જાણી સર્વને વંદો,
મુનિવર અંતરે કેને નવ નિંદો... (૩)

આત્મા સર્વનો અંતર જામી,
સબ ઘટ સરખો એક જ સ્વામી... (૪)

બાહેર ભીતર એક હરિનો વાસ,
સત્ય ગુરુ સર્વ કરે પ્રકાશ... (૫)

તું હી સાચા સાહેબ હો...
સર્વને સદ્ગુરુ કહે,
તમે ચેતો મુનિવર વીર રે,
બાહેર ભીતર વસી રહ્યો,
સર્વ નિર્મળ શરીર રે. (૨૬)

બાહેર ભીતર એક જ હરિ,
મુનિવર આંતર *બુદ્ધ રાખો માંહી... (૧)

નિત્ય એક સદ્‌ગુરુ શરણે રહીયે,
સબ ઘટ સાહેબ જ્ઞાને લહીયે... (૨)

અનુભવી, જ્ઞાની, મહા મહંત,
સંસારીને તે દુર્લભ સંત... (૩)

પૂર્વ પ્રીત જેને નહિ હોયે,
જ્ઞાની પુરુષને ન ઓળખે સોયે... (૪)

પ્રપંચ માંહે રહે જેનું મન,
મુનિવર એ તો નહિ હરિજન... (૫)

તું હી સાચા સાહેબ હો...
સંસારી તેને કહો,
જેની પ્રપંચ પર પ્રીત રે,
અસત્યને જે સત્ય કહે,
તે જ્ઞાની તણી નહિ રીત રે. (૨૭)

------

*બુદ્ધ = કેવળ જ્ઞાન પામેલ આત્મા, જેને જ્ઞાન થયું છે તેવું, બોધ પામેલ, જાગૃત, જ્ઞાની, દાતા, વિદ્વાન, મતિ.

અસત્યને જો સત્ય કહી ગ્રહીએ,
તેને હૃદયે હરિ નવ કહીએ... (૧)

સદ્‌ગુરુ સમજણે અર્થ જ સરીયે,
જન્મ મરણ થકી ઓધરીયે... (૨)

સર્વ શાસ્ત્ર કેરો એહ ભેદ,
ચૈતન્ય પુરુષ તે ઉત્તમ દેવ... (૩)

આત્મ જાણી સર્વેને નમીએ,
મુનિવર અંતરમાં હરિ સમરીએ... (૪)

અંતર દૃષ્ટિએ જુઓ એક શ્યામ,
બાહેર દૃષ્ટે વીરા સરે નહીં કામ... (૫)

તું હી સાચા સાહેબ હો...
બાહેર દૃષ્ટિ નવ રાખીએ,
અંતર દૃષ્ટિએ હરિ જોએ રે,
કૃપા હોયે સદ્‌ગુરુ તણી,
તો ભીતર દર્શન હોએ રે. (૨૮)

અંતર દષ્ટે દર્શન નિરખો,
બાહેર દષ્ટે હરિ નવ પેખો... (૧)

સદ્‌ગુરુ કહે ઘણું ઘણું પોકારી,
બાહેર દષ્ટિ તમે રાખો વારી... (૨)

અંતર દષ્ટિ નિરંતર ધરીએ,
મુનિવર અંતરથી દ્વૈત પરહરીએ... (૩)

હરિ તે હર ને હર તે હરિ,
વેદ વચને વાણી ઓચરી... (૪)

અલખે જયારે અંગીકાર જ કરીયું,
હરિહર નામ તે ત્યારે ધરીયું... (૫)

તું હી સાચા સાહેબ હો...
હરિહર નામ ત્યારે ધરીયું,
કર્યું અંગીકાર અભેદ રે,
હરિહરમાં અંતર નહિ,
એવા જાણો મુનિવર ભેદ રે. (૨૯)

હરિહર નામે કશો નહિ ભેદ,
એમ બોલે ભાઈ ચારે વેદ... (૧)

નર નારી જગત સૌ એહ,
મુનિવર અંતરમાં નહિ સંદેહ... (૨)

જે નર નારાયણને વિસારે નહિ,
તે નરનું મન જ નારાયણ સહી... (૩)

એક આત્માને જીજવાં રૂપ,
આખર જોતાં એક સ્વરૂપ... (૪)

બ્રહ્મા વિષ્ણુ મહેશ્વર જાણ,
એ ત્રિમૂરત એક નિર્વાણ... (૫)

તું હી સાચા સાહેબ હો...
એક મૂરત ત્રણ દેવ છે,
એ કહીએ એક સમાન રે,
ત્રણ ગુણ પ્રતિતે થાયે છે,
દૃઢ મન કરી પિછાણ રે. (૩૦)

લક્ષ ચોરાશી તે ચારે ખાણ,
એક સ્વરૂપથી સર્વે જાણ... (૧)

કારણ કારજ રૂપ ઊપસીયું,
કારણ માંહે તે કારજ વસીયું... (૨)

કનક કુંડલે જળ હળે જેમ,
બ્રહ્મ માંહે બ્રહ્માંડ છે તેમ... (૩)

તત્ત્વ વિના પિંડ ન હોએ,
પિંડ માંહે ભાઈ તત્ત્વ સોહે... (૪)

તેમ સર્વ ઉત્પત્તિ એ જગદીશ,
સર્વ ઘટ માંહે એક જ ઈશ... (૫)

તું હી સાચા સાહેબ હો...
સર્વ ઘટ એક જ ઈશ્વર,
એક અનેક જો સાર રે,
સદ્‌ગુરુ વચને જ્ઞાન કહું,
થોડા માંહે હોય અપાર રે. (૩૧)

થોડા માંહે પ્રબોધ જ ઘણી,
નિંદા ના કીજે ભાઈ કોઈ જ તણી... (૧)

સર્વ સૃષ્ટિને પ્રણામ જ કરીએ,
સદ્‌ગુરુ વચન હૃદયમાં ધરીએ... (૨)

શુદ્ધ સમજણ હૃદયમાં રાખો,
ઘેલા થઈ ને કાં જેમ તેમ દાખો ? (૩)

જેમ તેમ દાખે કોઈ અર્થ ના સરીએ,
કાચે કુંભે નીર ના ભરીયે... (૪)

શાસ્ત્ર ભણતાં જો ના આવે જ્ઞાન,
વળી વિશેષ આવે અભિમાન... (૫)

તું હી સાચા સાહેબ હો...
અભિમાન તજો મુનિવરો,
સદ્‌ગુરુ પારસ પિછાણ રે,
હીરે હીરો વીંધીએ,
તે હરિ પારસ કરી જાણ રે. (૩૨)

ધમીયું સોનું વહી કરી જાય,
મુનિવર અંતરમાં કોઈ ના પાયે... (૧)

સદ્ગુરુ જ્ઞાનનો ભેદ જ લઈએ,
કરમ ફળને વળગી ના રહીએ... (૨)

ભેદ ના જાણે સદ્ગુરુનો સાર,
ખર પર ચંદન વહે જેમ ભાર... (૩)

આહાર નિદ્રા ને ભય મૈથુન,
સર્વે દેહને જાણો સરખા જન... (૪)

મનુષ્ય દેહીને અદકું જ્ઞાન,
જ્ઞાન નહીં તે પશુ સમાન... (૫)

તું હી સાચા સાહેબ હો...
જ્ઞાન સમજો મુનિવરો,
થર કરવાને મન રે,
થર મને મુક્તિ ફળ મળે,
એમ જાણો મુનિ જન રે. (૩૩)

એવું જાણીને જે ચેત્યા જન,
બ્રહ્મ જ્ઞાન વિના ન છુટે કરમ... (૧)

મુનિવર અંતરમાં રાખી રહીએ,
વાદ-વિવાદ વિષય સર્વ તજીએ... (૨)

મુનિવર સર્વેને હેતે લઈએ,
મન ચિત્ત સર્વ ગુરુનર ચરણે દઈએ...(૩)

મન માંહેથી જો મમતા તજીએ,
તો ઘટ માંહે બ્રહ્મ જ્ઞાન નીરખીએ... (૪)

જ્યાં લગી મમતાએ હું હું કરશે,
ત્યાં લગી કાયા ક્લેશ ભોગવશે. (૫)

તું હી સાચા સાહેબ હો...
કાયા ક્લેશ ના કીજીયે,
નિર્મળ કીજીયે દેહ રે,
વાસના સર્વ છોડીયે,
એક સર્જનહાર સાથે નેહ રે. (૩૪)

સર્વ વાસના જ્યારે ગળે,
અંતર માંહેલી દુગ્ધા ટળે... (૧)

સત્ય સંગે થાયે વાસના ભંગ,
હરિ ચરણે જો લાગે રંગ... (૨)

સદ્‌ગુરુ કર્યાની જાણે જુગત,
હરિ ચિંતવે થાય જીવન મુગત... (૩)

સદ્‌ગુરુ ક્રિયા સત્ય શાસ્ત્રે હોએ,
સત્ય શાસ્ત્રે તે હરિજન જોએ... (૪)

સાચા હરિજન કહીએ સોએ,
હરિજન અંતરે પરમાર્થી હોએ... (૫)

તું હી સાચા સાહેબ હો...
પરમાર્થે બુદ્ધિ રાખીએ,
તો ચિત્તે આવે જ્ઞાન રે,
ચિત્ત ચોખ્ખાં ચંદન કરો,
તો ટળે મોહ અજ્ઞાન રે. (૩૫)

—

પરમાર્થી સદ્‌ગુરુને જ્યારે મલીએ,
ત્યારે જીવના સંકટ ટળીએ... (૧)

સંકટ ટાળી સમજી રહે મન,
તે ના કરે વિષયનું ચિતવન... (૨)

વિષય તણું ચિતવન છે જેને,
મહા મૂર્ખ કહીએ તેને... (૩)

દુઃખ પ્રવર્તિ તે નર્ક જાણ,
વિષય સાથે વૈરાગ્ય જાણ, (૪)

વિષય સાથે વૈરાગ્ય જેને,
જીવન મુક્ત કહીએ તેને... (૫)

તું હી સાચા સાહેબ હો...
જીવન મુક્ત હોઈ રહો,
વિષય તજો વિકાર રે,
જો મન ખેલે મોકળા,
જો મનને ઠારી બેસાડો ઠામ રે. (૩૬)

વિષય સાથે જહાં લગી મન હોયે,
તો ઠરી ઠામ ના બેસે કોયે... (૧)

સર્વ ધર્મ ષટ્ દર્શન ધામ,
કુળની ક્રિયાએ ન મળે શ્યામ... (૨)

મુનિવર સાચું સાધન એક વૈરાગ્ય,
ન એ પ્રગટે અંતરે વણ ભાગ્ય... (૩)

જ્યાં વૈરાગ્ય ત્યાં રિદ્ધિ ને સિદ્ધિ,
જ્યાં વૈરાગ્ય ત્યાં નવ નિધિ... (૪)

સકળ પદાર્થ વૈરાગ્ય આણ,
મુનિવર અંતરે સાધન પ્રમાણ... (૫)

તું હી સાચા સાહેબ હો...
સાધન કરો વૈરાગ્યનું,
તો સકળ પરમાર્થ હોય રે,
વણ વૈરાગ્યે માનવી,
અર્થ સરે ના કોય રે. (૩૭)

વણ વૈરાગ્યે અર્થ ના સરીએ,
વણ વૈરાગ્યે મન ભટકતા ફરીએ... (૧)

વણ વૈરાગ્યે નવ ટળે અભિમાન,
વણ વૈરાગ્યે નવ મળે નિજ જ્ઞાન... (૨)

વિવેક, વિચાર, વૈરાગ્ય, ધ્યાન,
સફળ પદાર્થ એ ચારે જાણ... (૩)

એ ચાર વાચક હૃદયમાં ધરીએ,
મુનિવર અંતરમાં હરિને વરીએ... (૪)

સર્વ સાધનમાં મુખ્ય વિવેક,
જે થકી ટળે અજ્ઞાન અનેક... (૫)

તું હી સાચા સાહેબ હો...
અજ્ઞાન ટળે સત્ય જ્ઞાનથી,
મન પામે અવિચળ ઠામ રે,
તેને ના ઉપજે ઉરથી,
અહંકાર ક્રોધ ને કામ રે. (૩૮)

આપે મનને અવિચળ ઠામ,
નવ ઉપજે ક્રોધ ને કામ... (૧)

સત્ય જ્ઞાને વિવેક ઉપજે,
ત્યારે મન સઘળાં કુલક્ષણ તજે... (૨)

જ્ઞાન યથાર્થ અનુભવે લઈએ,
ત્યારે મન કલ્પિતથી રહીએ... (૩)

વિષય વાસના કરીએ ત્યાગ,
ધરીએ ભક્તિ તીવ્ર વૈરાગ્ય... (૪)

મનને જીતવા ચાહે જેહ,
મુનિવર અંતરમાં કરવો સ્નેહ... (૫)

તું હી સાચા સાહેબ હો...

વળી જુઓ વૈરાગ્યને,
સાચી ભક્તિ એહ રે,
વણ વૈરાગ્ય થર નહિ,
મુનિવર જાણો તેહ રે. (૩૯)

બ્રહ્મ જ્ઞાન સત્યે મન ધરીએ,
ભક્તિ જ્ઞાને નિત્ય વિચાર જ કરીએ...(૧)

બ્રહ્મ જ્ઞાને મન થર થાયે,
મુનિવર બીજો નથી કોએ ઉપાયે... (૨)

સત્ય વિવેકથી કરે અભ્યાસ,
સમજણ માંહે આવે અવિનાશ... (૩)

જેને નિત્ય સત્ય સંગનું ચિતવન,
તેનું નિશ્ચે થર થાય મન... (૪)

દેહ સ્વભાવ એણી પેર ટળીએ,
જો મન આત્મા ચૈતન્યનેં મલીએ... (૫)

તું હી સાચા સાહેબ હો...
આપણું આપ ચિન્હે નહિ,
કરે અવર શું પ્રીત રે,
કદીયે જ્ઞાન ન ઉપજે,
ન થાયે નિરંજન સાથે પ્રીત રે. (૪૦)

ભીતર ભેદની વિદ્યા ખરી,
જેણે બેસે મન ઠામે ઠરી... (૧)

ભીતર ગળે વાસના લિંગ,
નિવૃત્ત પામે સઘળાં અંગ... (૨)

શ્રી મુખ સ્વામી કહે છે એહ,
ભીતર સમજે તે પુરુષ વિદેહ... (૩)

એમ લક્ષણ હ્રદયમાં ધરીએ,
અંતર માંહેથી દ્વૈત પરહરીએ... (૪)

પૂરણ ભાગ્યે મુનિવરે લહ્યું,
શ્રી મુખ સ્વામીએ એમ જ કહ્યું... (૫)

તું હી સાચા સાહેબ હો...
શ્રી મુખ નારાયણ કહે,
બ્રહ્મ જ્ઞાન મુખ વાણ રે,
સબ ઘટ સાહેબ એક છે,
આદિ અંતે નારાયણ રે. (૪૧)

નારાયણે બ્રહ્માને કહ્યું જ્ઞાન,
આદિ અંત મધ્યે મુજને જાણ... (૧)

એવા અનુભવે આજ અંતર આણ,
બ્રહ્માએ કહી નારાયણ વાણ... (૨)

બ્રહ્માએ નારદને કહ્યું જ્ઞાન,
પામ્યા દેવ ઋષિવર નિધાન... (૩)

નારદે વેદમ્ વ્યાસને કહ્યું,
મુનિવરનું મન પ્રસન્ન થયું... (૪)

વ્યાસે શુકદેવજીને કહ્યું સ્મરણ,
જે જીવનો થાયે ઓધારણ... (૫)

તું હી સાચા સાહેબ હો...
જીવપણું મૂકાયે સદા,
શુકદેવજીએ કહ્યું જ્ઞાન રે,
જનક વિદેહી થકી પામીયા,
પરમ જ્ઞાન નિધાન રે. (૪૨)

શુકદેવજીએ પરીક્ષિતને કર્યો ઉપદેશ,
ટળીયાં તેનાં કરમ ક્લેશ... (૧)

સુણતાં ઊપજ્યું ભક્તિ એ બ્રહ્મજ્ઞાન,
પામ્યા પરીક્ષિત પદ નિર્વાણ... (૨)

બ્રહ્મ જ્ઞાને જેણે ભક્તિ લહી,
અંતરમાં તેને મુક્તિ જ સહી... (૩)

અનેક જ્ઞાનીને રાજા રાએ,
હરિ પદ પામ્યા તે જ્ઞાન જાણે... (૪)

દ્વૈત તજીને હરિને મળીયા,
તે ક્ષેણું એકમાં હરિ પદે મળીયા... (૫)

તું હી સાચા સાહેબ હો...
હરિ પદ લે કોએ જ વીરલા,
સદ્ગુરુ કહે પોકાર રે,
સદ્ગુરુ ચરણે જેમ જેમ રહે,
તેમ ચિત્ત જ આવે ઠામ રે. (૪૩)

જ્યાં લગી દ્વૈતનું માન નવ ટળીએ,
ત્યાં લગી જીવન મોક્ષ ન મળીએ... (૧)

જ્યારે દ્વૈતનો આવે અંત,
ત્યારે અંતરમાં દિસે ભગવંત... (૨)

અંતર દર્શને અજ્ઞાન જ ટળીયે,
નહિ તો મોહ માયામાં ફરતા ફરીયે...(૩)

સ્મરણ એક નારાયણનું કરીએ,
એક જ ભાવે નિરંતર ભણીએ... (૪)

સર્વ સૃષ્ટિમાં એક આત્મા જોયે,
આપે અંતર અવલોકીએ સોયે... (૫)

તું હી સાચા સાહેબ હો...
અંતર ગત ઉલ્ટી કલા,
સાધન ના જાણે કોયે રે,
કૃપા થાયે જો સદ્ગુરુ તણી,
તો તત્ક્ષણ દર્શન હોયે રે. (૪૪)

આત્મા સર્વે અંતર સભાન,
ઉત્તમ ભક્તિ તે દૃષ્ટિ સમાન... (૧)

સદ્‌ગુરુ ચરણે જેનું મગ્ન મન,
તે વિષય તણું ના કરે ચિતવન... (૨)

હરિના ભક્ત ઉત્તમ સહી,
જેને વિષે વિષય મત નહિ... (૩)

જેને વહાલા એક શ્રી સારંગ સહી,
તેને શાસ્ત્રનું અભિમાન જ નહીં... (૪)

જેને વહાલા સદ્‌ગુરુ સત્ય સમાન,
તે સઘળે દેખે એક જ શ્રી ભગવાન...(૫)

તું હી સાચા સાહેબ હો...
કાળ અહંકારને નિંદાપણું,
આદ અજ્ઞાનનું મૂળ રે,
આશા તૃષ્ણા એ મોક્ષ નહિ,
તે સહેશે મોટાં દુઃખ રે. (૪૫)

સત્સંગ વહાલો તે વિષ્ણુ જન,
દેવ દૃષ્ટિ જેનું એક જ મન... (૧)

પતિવ્રતાની પેરે સોએ,
બીજા વિશે કાંઈ બુદ્ધિ ના હોએ... (૨)

પતિવ્રતા પિયુ પર વારે નમે,
તે સાધ્વી ભરથારને ગમે... (૩)

એક હરિ સમરીયે કેનું દ્વેષ ન કરીએ,
હરિએ વહાલા ભવતારણ તરીએ... (૪)

શ્રવણ સ્મરણ કીર્તન સેવા,
અર્ચન વંદન દાસત્વ મેવા... (૫)

તું હી સાચા સાહેબ હો...
સાત પ્રકાર ઉપર કહ્યા,
સુણો મુનિવર એક ધ્યાન રે,
બે પ્રકાર પાછળ કહું,
નવધા ભક્તિ નિર્વાણ રે. (૪૬)

—

સખા ભાવ આત્મ વંદન,
નવધા ભક્તિ રાખે કોઈ જન... (૧)

અનન્ય ભાવે નારાયણને ભજીયે,
કાળ અહંકાર ને વાસના તજીયે... (૨)

જેને ગુરુનર શું નિરંતર પ્રેમ,
તેને ગુરુનર આપે યોગ ક્ષેમ... (૩)

યોગ ક્ષમાએ વાસના સઘળી ટળીએ,
યોગ ક્ષમા એ હરિમાં ભળીએ... (૪)

યોગ ક્ષમાએ ટળે જન્મ મરણ,
યોગ ક્ષમાએ શીતલ અંતઃકરણ (૫)

તું હી સાચા સાહેબ હો...
યોગ ક્ષમા જે પાળે સદા,
અનુભવી દીશે અપાર રે,
તેનો અર્થ આગળ કહું,
સુણો મુનિવર સાર રે. (૪૭)

યોગ ક્ષમાએ સમ બુદ્ધિ પ્રકાશ,
યોગ ક્ષમાએ શાંત મનનો નહિ નાશ...(૧)

સમ બુદ્ધિ અર્થે યોગી જન,
આચારે અનેક યોગ સાધન... (૨)

અનન્ય ભાવે શીશ હરિને નમીએ,
ગુરુનર ધ્યાઈએ સમબુદ્ધિ પામીએ...(૩)

આપો સમ બુદ્ધિ અંતર જામી,
દાસ મુનિવર કહે તે પ્રણામી... (૪)

સ્વામી સેવક અપરાધે ભરીયા,
આવી શરણ તુજ ચરણે પડીયા... (૫)

તું હી સાચા સાહેબ હો...
મુનિવર અંતર સ્વામી શરણે રહી,
સદ્‌ગુરુ સ્વામી એક જ જાણ રે,
ગ્રહી મનમાં પ્રગટ કરો,
તો અંતર માંહે પિછાણ રે. (૪૮)

શરણે આવ્યાની રાખો લાજ,
દયા કરો શ્રી નિષ્કલંક મહારાજ... (૧)

માગું નહિ રિદ્ધિ સિદ્ધિ નહિ ભોગ,
માગું એક પરમાર્થ યોગ... (૨)

એ લક્ષણ મુજને આપો સ્વામી,
એક સ્વામી વિણ બીજું ભાસે નહિ...(૩)

કરીયે વિનંતી તે કેટલી કથી,
સેવક તણું બળ જ નથી... (૪)

સદ્‌ગુરુ તે દયા જ કરશે,
મુનિવર અંતરમાં તો કારજ સરશે... (૫)

તું હી સાચા સાહેબ હો...
કારજ સરે સદ્‌ગુરુ થકી,
મુનિવર અંતરમાં રાખ રે,
પ્રેમે સંભળાવ્યું જ્ઞાન જે,
તે રસ હૃદયમાં ચાખ રે. (૪૯)

સફળ મનુષ્ય જન્મ એહ,
વિના ભક્તિ અવરથા એહ... (૧)

કહે સેવક સદ્‌ગુરુ વચન, સાંભળો નરનાર,
નારાયણે કહ્યું છે વારંવાર... (૨)

શાસ્ત્ર જ્ઞાન એમ જ વદે,
નારાયણનું સ્મરણ રાખો હૃદયે... (૩)

બાહેર ભીતર એક જ હરિ સહી,
હરિ વિના ખાલી ઠામ જ નહિ... (૪)

સબ ઘટ સર્વ મહી એક જ હરિ,
અનંત રૂપને અનંત નામ... (૫)

તું હી સાચા સાહેબ હો...
અનંત નામ રૂપ અનંતનાં,
અનંત ચરિત્ર અપાર રે,
અનંત લીલા વિસ્તારીયા,
અનંત લોચન નિરધાર રે. (૫૦)

સબ ઘટ નારાયણ સર્વમાં દેવ,
સર્વ વિષ્ણુ જાણો તતખેવ... (૧)

ભીતર બહાર સચરાચર વિષ્ણુ,
જેમનાં ચિત્ત નિરંતર વિષ્ણુ... (૨)

દાતા મુક્તા શ્રી હરિૐ સોહી,
અને શ્રી હરિ શરણ બલિહારી... (૩)

ઋષિવર સંશય ન રાખો મન,
નહિ નારાયણ વિના કોઈ અન્ય... (૪)

એક અનેક, અનેક એક,
સાચો સાધન એહી વિવેક... (૫)

તું હી સાચા સાહેબ હો...
પૂર્ણ વિશ્વાસ સાચા હરિ,
અનંત લીલા અપાર રે,
અનંત રૂપ અરૂપનાં,
તેને પ્રેમ સમજો કિરતાર રે. (૫૧)

ભક્તિ એક ને ભેદ જ બહુ,
આદિ-અંત મધ્યે ભક્તિ કહું... (૧)

બાહેર ભીતર એમ સર્વે બ્રહ્મ,
સમજુ સમજી લેજો નિજ મર્મ... (૨)

સુવર્ણ એક ને આભૂષણ અપાર,
સર્વ સુવર્ણ તમે જાણો નિર્ધાર... (૩)

દેવ મનુષ્ય આદિ ત્રિજક બહુ,
કેવળ વિષ્ણુ તમે જાણો સહુ... (૪)

એ પ્રબોધ અંતરમાં ધરીયે,
સર્વ સૃષ્ટિ શુ હેતે ઓચરીયે... (૫)

તું હી સાચા સાહેબ હો...
અનંત રૂપ અવતાર ગત,
સ્થાવર જંગમ સ્વરૂપ રે,
આદ્ય બ્રહ્મ તે સદ્‌ગોર બ્રહ્મ,
વિષ્ણુ તે નર નારાયણ સ્વરૂપ રે. (૫૨)

વિષ્ણુ વાયક તે હૈયે ધરીએ,
સ્મરણ નિરંતર નારાયણનું કરીએ... (૧)

સદ્ગુરુ બોધ શીખી સુણીયે,
સદ્ગુરુ બોધ તે પ્રેમે ભણીયે... (૨)

બ્રહ્મ જ્ઞાન વિચારે ગ્રહે જેહ,
સંસાર બંધનથી છુટે તેહ... (૩)

સંસાર સાગર મહાભવ અપાર,
સદ્ગુરુ બોધ તે નાવ જ સાર... (૪)

સાધન અનુભવ સેવે જેહ,
સુખે પ્રેમ પદ પામે તેહ... (૫)

તું હી સાચા સાહેબ હો...
મોક્ષ માર્ગ તે પ્રેમ પદ,
મુનિવર સમજો કોઈ રે,
અંતર ઘટ આદર કરો,
તો નિર્મળ મન હોય રે. (૫૩)

વિષ્ણુ આપે બોલ્યા જેહ,
સદ્‌ગુરુએ ભાખ્યું તેહ... (૧)

નિમિત્ત માત્ર સદ્‌ગુરુ દાસ,
કર્તા હર્તા શ્રી અવિનાશ... (૨)

બ્રહ્મ જ્ઞાન કહી સમજાવ્યું,
અંતર માંહે નિર્મળ થાઉં... (૩)

નિર્મળ થઈને નિત્ય ધરવું ધ્યાન,
એક મના થઈ ભણવું બ્રહ્મ જ્ઞાન... (૪)

સાધન વિચાર નિત્ય નિત્ય કરવું,
સદ્‌ગુરુ વચન તે ચિત્તે ધરવું... (૫)

તું હી સાચા સાહેબ હો...
ચિત્ત સદ્‌ગુરુ વચન પર બોધવું,
સુણી સદ્‌ગુરુ બોધ રે,
સ્મરણ એક ચિત્તે કરો,
તો આવે અંતરમાં સૂઝ રે. (૫૪)

ગ્રંથ સંપૂર્ણ મહા ઉલ્લાસ,
વૈરાટ નગરમાં કર્યો રે પ્રકાશ... (૧)

મુનિવર ઓળખવા કારણ માટ,
રહીએ વાસ નગર વૈરાટ... (૨)

અક્ષર બાવનને સન બાવન,
મુનિવરો સમજો ઘટ અંતર મન... (૩)

માગશરે શુદ્ધ સદ્‌ગુરુથી જાણ,
દ્વાદશી એ બાંધ્યો તિથિ પ્રમાણ... (૪)

શુકલ પક્ષને મંગલ જાણ,
મૂળબંધ માંહેથી લીધાં પ્રમાણ... (૫)

તું હી સાચા સાહેબ હો...
લીધો ગ્રંથ મૂળબંધથી,
મુનિવર આવવા વૈરાગ રે,
કોઈક શૂરા સમજશે,
જે સમજે તે શિરને સાટ રે. (૫૫)

આદ ઉનાદના નાથ રે

આદ ઉનાદના નાથ રે, સ્વામી તમે છો કિરતાર,
ભરતખંડ જંબુદ્વીપ માંહે, દસમે છે નિષ્કલંક રૂપ,
સત્‌ગુરુ કેરા હાટમાં, જડી જ્ઞાન શબ્દ કેરી જડ,

જ્ઞાન દીપક સમારીયે, સદ્‌ગુરુ દેખાડશે અમર ભેદ,
અમર પદ ગુરુગમ જડી, ત્યાં તો પાપ તે પરલે જાય રે,

પાંચ તત્ત્વની રચના બની, ત્યારે ત્રણ જગ કર્યા પ્રકાશ,
પાંચહી રસને વારીયે, તેનાં રૂપ છે સહસ્ર પચાસ.

નાભિ કમલથી ઉપજે, તાહાં ગેબી તે ગર્જના થાય,
શૂન શિખરમાં સુરતા ધરી, તાહાં થાયે છે અજંપા જાપ.

ઈડા પિંગલા સંગમ માંહે, તાહાં સુષુમણા વહે સતી સાર,
અનહદ વાજાં તાહાં ગડગડે, તાહાં વર્તાયે જય જય કાર રે.

બંક નાલના ઘાટ માંહે, તાહાં અનહદ થાયે પ્રકાશ,
આ ઘેરથી અમી ઉતરે તાહાં, પીયે હરિજન વીરલા કોય.

સુરત નૂરતની જુગત ભણી, પરિબ્રહ્મા છે પોતાને પાસ રે,
અખંડ જ્યોત તાહાં જગમગે, એ તો અલખ પુરુષ કેરા મેળા.

અલખ નિરંજન સેવીએ, સારે જનમ મરણનો ભય જાયે રે,
કહેત સદ્‌ગુરુ બ્રહ્મા સુણો મોરા ભાઈ, તમે ગાવો શીખો સાંભળો ભાઈ.

ભાઈ રે પિયુ પિયુ કીજીએ

ભાઈ રે પિયુ પિયુ કીજીયે, અને હૃદયમાં ઉપજે જ્ઞાન,
આ દેહી નિર્મળ તો થાશે, તમે રાખો સ્વામીશું ધ્યાન. - ૧
ભાઈ ધ્યાન ધરોને સાચા સ્વામીશું, દેહના ટુકડે ટુકડા થાય,
એવી તે રહેણી જગાવીએ, વીરા એક દમ ખાલી નવ જાય. - ૨
ભાઈ જે દમ જાય હરિના નામ વિના, તે દમને જાણો મુડદાલ,
એ રે સ્વામીને કેમ કરી છાંડીએ, વીરા ભાઈ તલ ભાર ના મેલીએ. - ૩
ભાઈ પ્રમાદ થકી રે દિલને વારીએ, કૂડ કપટ સર્વે કરો દૂર,
આ દિલમાંથી નિદરાને પરહરો, વીરા ભાઈ રહેજો સ્વામીની હજૂર. - ૪
ભાઈ હજૂર સ્વામીની એમ જાણીએ, એક હરફ ના નીસરે બહાર,
આ દમે તે દમે પિયુને જપીએ, એમ જપીએ સરજનહાર. - ૫
ભાઈ સરજન જગમાં દાતાર છે, જે પૂરે તે મન કેરી આશ,
તેને દૂર ના દેખો દિલમાં વસે, જેમ ચંપા ફૂલમાં વાસ. - ૬
ભાઈ જેસા રે દૂધ માંહે ઘૃત છે, ને તેવા તું જ માંહે પ્રાણ,
એસા રે જગમાં સ્વામી વસે, વીરા ઘટ ઘટ વ્યાપક જાણ. - ૭
ભાઈ જબ લગી તુજમાં પ્રાણ છે, તબ લગી ચેતો મારા વીરા,
આ નિત નિત સ્મરણ કીજીએ, તો મન થાય રે સ્થિર. - ૮
ભાઈ કહે સદ્‌ગુરુ બ્રહ્મા સાંભળો, તમે રુદિયામાં રાખજો ધીર,
હરદમ ભક્તિ શું જાગીએ, તો નિર્મળ હોય શરીર. - ૯

સત્પંથ ધર્મ સો કહીયે

સત્પંથ ધર્મ સો કહીયે, જેને ઓળખ્યા પરિબ્રહ્મ દેવ રે,
પરિબ્રહ્મ વિષ્ણુને ઓળખ્યા, તે તો અમર હુવા તતખેવ રે. ટેક.
જયોતિ સ્વરૂપે જાણીએ, આદ બુંદ પિંડ કહેવાય રે,
નિરાકાર રૂપે તો પોતે છે, તેની અકળ કળા કહેવાય રે. સત્પંથ...૧
ઝવેરી હોય તે પારખે, અને હીરા ચૌટા બજાર હૈ,
મુનિવર હોય તે પારખે, ધ્યાનની સુર્તા લગાઈ રે. સત્પંથ...૨
કાચી કાયાને કાચી પિંડ, નવે ખંડમાં કીધો પ્રકાશ રે,
પાંચ તત્ત્વનું પૂતળું, તો પોલ માંહે પવન સમાય રે. સત્પંથ...૩
નાભિ કમળથી દમ ઊઠે, શ્વાસ ઉશ્વાસ હોય રે,
દમે દમે હરિને જપીએ, તો અમર હોય સોય રે.. સત્પંથ...૪
ત્રિવેણી ત્રિકુટીમાં નાહીએ, અને પૂરા સંગમ હોય રે,
ચાંદો સૂરજ બે દીપ કહીએ, તે જયોતમાં જયોત સમાય રે. સત્પંથ...૫
સુર્તા લગાવીને ચઢીએ, અને પૂરા પરિબ્રહ્મ કે સાથ રે,
અજપા જાપને જપીએ તો, પાપ સઘળાં જાય રે. સત્પંથ...૬
પાત્ર હોય તે દર્શન પામે, તે અમર વસ્તુ સોય રે,
અમર પદવી તો મળે, ભાઈ પૂર્ણ સોહાગણ હોય રે. સત્પંથ...૭
કહેત સદ્ગુરુ બ્રહ્મા સુનો મુનિવરો, તમે સાચું જાણો નિર્ધાર રે,
સદ્ગુરુએ એમ ભાખીયા, હવે નથી અગીયારમો અવતાર રે. સત્પંથ...૮

અજપા તણું હરદમ ધરીએ ધ્યાન

અજપા તણું હરદમ ધરીએ ધ્યાન,
ધ્યાન ધરીને મન વશ રાખો, ભાઈ પરિબ્રહ્મની લઈએ શાન.

શાન પરિબ્રહ્મની લઈ ઘટ માંહે રહીયે, નિશ્ચલ થઈને ધરીયે ધ્યાન,
ગુપ્ત ઘટ માંહે સુમરણ કરજો, કોઈ ના સુને કાનો કાન.

ઈડા પિંગલા સુષુમણા નાડી, ત્રિવેણી ઉપર મકાન,
ભ્રમર ગુફા ઉપર પરગટ બૈઠો, તાહાં જઈ ખોલો નિશાન.

નિશાન ખોલો તો દર્શન કર લો, મીટ જાવે ચૌર્યાશીનું ચિન્હ,
જનમ મરણ કા સર્વે ભય ભાગે, બૈઠા પીવો અમૃત માન.

અમૃત પીવે તો જુગો જુગ જીવે, વૈકુંઠમાં પાવે તે માન,
સ્વામી હું છું દાસ મને દર્શનકી આશ, વિનંતી મારી ધરજો માન.

કહેત સદ્દગુરુ બ્રહ્મા સુણો મોરા ભાઈ, તેજ સ્વરૂપનું ધરવું ધ્યાન,
કર જોડીને તમે પ્રભુને વિનવો, ગુરુ પ્રસાદે ઉતારો પાર.

સદ્ગુરુ બ્રહ્માને ઓળખ્યા

પરિબ્રહ્મને પૂર્ણ ઓળખ્યા, મૈ તો સુરતા શું કર્યા પ્રણામ,
બ્રહ્મરસ લાગો મીઠડો, મારે અંગ ઉમંગ ન સમાય રે,

જ્યોત પ્રકાશીને તેજ કર્યા, તે તો તેજમાં તેજ સમાય રે,
અખંડ જ્યોત તઈયા જળહળે, નાભિ કમલથી કીધો વિસ્તાર રે.

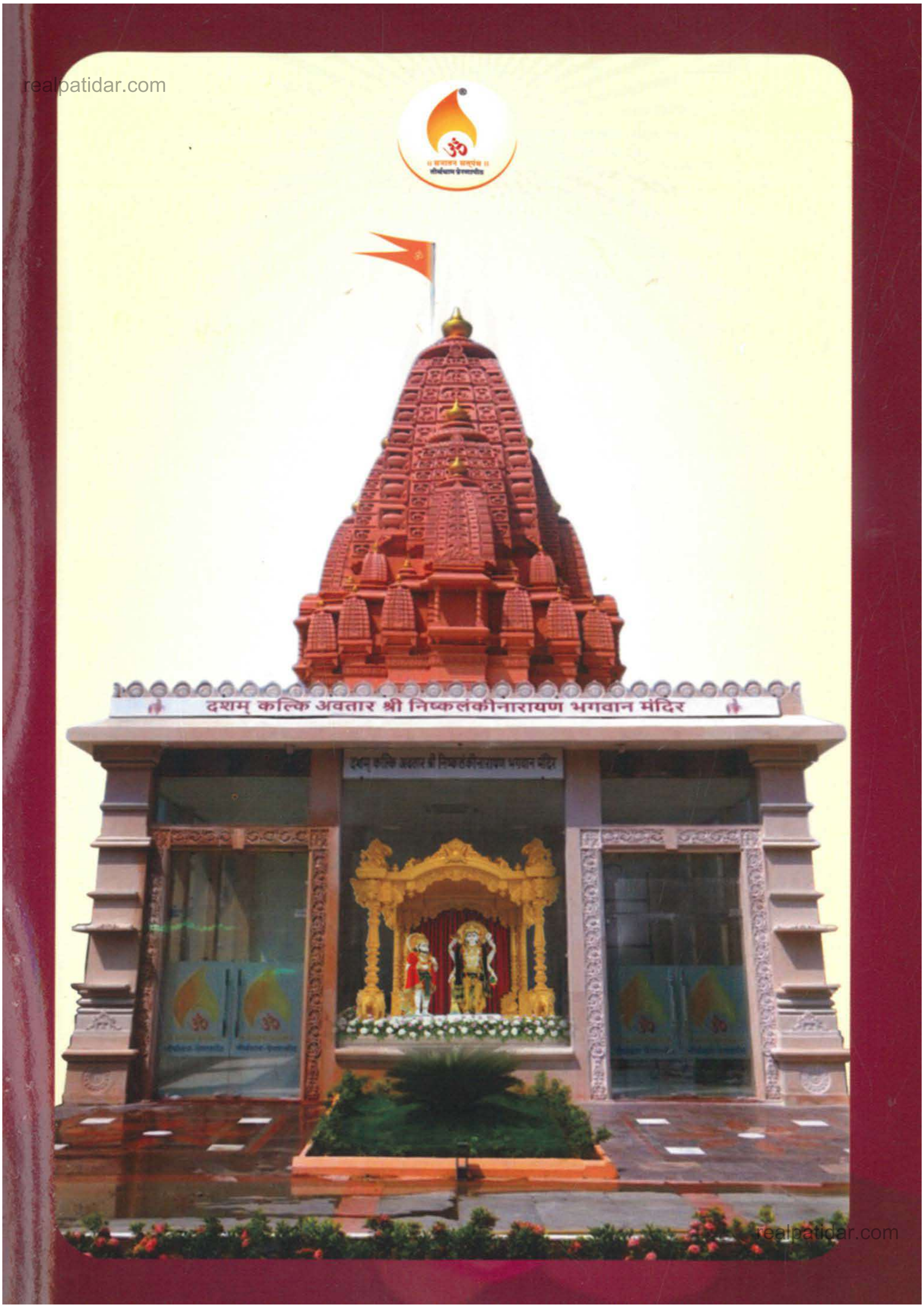
બારા કલા બ્રહ્મરસ કહીએ, મૈ તો પ્રત્યેક દીઠાં છે તેજ રે,
સોલા કલા વિષ્ણુ નર કહીયે, તે તો જ્યોતમાં જ્યોત સમાય રે.

પાંચ તત્ત્વની કાયા કરી, નવ ખંડમાં કીધો વિસ્તાર રે.
જુગમાં તે ગુરુ નર આવીયા, સેવક લોકને દેવા દર્શન રે.

સત્‌પંથ સોલા કલા શું જાણો, તે તો ઉગમીયા સૂરજ કેવાય રે.
ઈડા પિંગલા સુષુમણા, તે તો ચઢીયા ત્રિવેણી ઘાટ રે.

ત્રિપુટી સંગમમાં ન્હાઈયે, તે તો દસમે પામ્યા છે દર્શન રે,
સતરમી કલાના તો તેજ ઝળક્યા, તે તો વિંડ સ્વરૂપે કેવાય રે.

દસમે દર્શન તે જાઈ મલ્યા, તે તો પામ્યા છે અમર પદ રે,
કહેત સદ્ગુરુ બ્રહ્મા સાંભળો, એમ બોલ્યા છે અમૃતવાણી રે.

दशम् कल्कि अवतार श्री निष्कलंकीनारायण भगवान मंदिर

પ્રાણીમાત્રમાં આત્મ ચૈતન્ય રૂપે પરમાત્મા છુપાયેલા હોય છે, પરંતુ વિચાર મંથન કર્યા વગર તેઓની અનુભતી થઈ શકતી નથી. મહાન વિચારો બુધ્ધિ સિવાય આવે નહીં અને બુધ્ધિનું પ્રાબલ્ય મનોમંથન સિવાય થાય નહીં. મનમાં અખિલ વિશ્વનું ચૈતન્ય છુપાયેલું છે. પણ સ્વને તેની જાણ થતી નથી. કારણ મન પોતે જડ છે, તેને આત્માનો ચૈતન્ય પ્રકાશ પ્રાપ્ત થયા વગર તે પ્રકાશી શકતું નથી. એ આત્મિક ચૈતન્ય રૂપ પ્રકાશ પ્રત્યેકના અંત:કરણમાં હોય છે, પરંતુ અજ્ઞાન - અવિદ્યાનું કાજળ તેના પર છવાયેલું હોય છે તેથી તે તેને સમજી શકતું નથી. વૈરાગ્ય, વિચાર અને સતત ધર્મશાસ્ત્રોના અભ્યાસ વડે આ અજ્ઞાન - અવિદ્યાનું કાજળ કાઢી શકાય છે. અવિદ્યાના અસ્તિત્ત્વને મિટાવ્યા પછી આત્મ ચૈતન્ય પ્રકાશ દેદીપ્યમાન થાય છે.

:પ્રકાશક:
સત્પંથ પ્રકાશન સમિતિ

શ્રી નિષ્કલંકી નારાયણ તીર્થધામ - પ્રેરણાપીઠ
તા. દસક્રોઈ, જી.અમદાવાદ, ગુજરાત